

Vive la République!

► José Fontaine

Het verschijnen van een artikel onder de titel 'Frémissements républicains en Belgique' midden in het oktobernummer van *Le Monde diplomatique* en van een kaderstukje over de geschiedenis van de opstand van 1950 in Wallonië is iets ongewoons. Men bewaarde immers een stilte rond deze gebeurtenissen en rond alles wat Wallonië de kans heeft gegeven om een natie te worden. Serge Govaert heeft dat in dat artikel goed beschreven, zelfs al moet ik de nadruk leggen op het feit dat hij niet de Waalse dimensie van het gebeuren heeft geschetst. En ook mag ik niet vergeten te vermelden dat de Vlamingen republikeinser dan de Walen zijn geworden. Maar ik wil spreken over iets dat slechts een detail schijnt, maar dat het aanstippen waard is daar dit nuttig is voor de strijd die we op het vlak van de ideeën, de herinneringen, enz. voeren. In elk geval is juli 1950 een beetje het 1830 voor Wallonië geweest, namelijk de opstand waarin iemand als Pierre Fougereyrollas de geboorte ziet van elke natie.

De nagedachtenis van Julien Lahaut

Bij wijze van herinnering. Omwille van zijn attentistische/collaboristische houding tijdens de oorlog tegen de nazi's werd Leopold III tussen 1945 en 1950 uit België gehouden. Een referendum in maart 1950 leverde voor hem een gunstige uitslag in Vlaanderen op en een ongunstige in Wallonië (wat een "Belgische" meerderheid voor hem opleverde daar de Vlamingen talrijker waren). Hij kwam naar het land terug, maar hij zag onmiddellijk dat Wallonië tot alles in staat was, inclusief de revolutie en de afscheiding. Tien dagen later kondigde de koning aan dat hij zou aftreden (1

augustus 1950). Dat herstelde bijna onmiddellijk de rust, maar men was dicht bij een revolutie geweest. Zijn zoon volgde hem op. Toen Boude-wijn I zijn grondwettelijke eed voor de verzamelde Kamers aflegde, weerklonk vanuit de communistische rangen een kreet: *vive la république!*

Dat was op 11 augustus 1950.

Deze kreet onderstreepte hoe gewelddadig de opstand was geweest. En toen men – de toekomst zou het uitwijzen – probeerde om de opstand uit onze geschiedenis te wissen, klonk op het meest belangrijke officiële moment van het Belgische systeem (de troonopvolging) deze befaamde kreet, die men later aan de communistische voorzitter Julien Lahaut zou toeschrijven, als een vloek in een film. Hij was zelfs niet meer uit te wissen. Maar onlangs hebben historici aangetoond dat de kreet die in het bioscoopjournaal te horen was, niet van Lahaut kon zijn.

Dat heeft ertoe geleid dat het incident niet meer op dezelfde manier zou worden getoond, noch worden vertoond. De gevestigde machten maken van alle hout pijlen. Zeker, het was niet de stem van Lahaut die in de opname van toen te horen was, maar van een andere communistische vertegenwoordiger. Men weet ook dat Lahaut hetzelfde heeft geroepen, maar dan een seconde later. Enkele uren eerder trouwens had Lahaut een van zijn redevoeringen in het Parlement afgesloten met de vermelde republikeinse kreet. Het is ook zo dat Lahaut niet alleen dáárvor werd vermoord. Hij werd vermoord omdat uiterst rechts de strategie van de provocatie beoefende en dat men een

vooraanstaande communist (om het even wie) zocht te vermoorden om een burgeroorlog te ontkenen (ik verwijs hier naar een kapitaal werk van E. Verhoeyen en R. Van Doorslaer, *De moord op Lahaut*). De kreet die Lahaut niet had geslaakt, maar waarvan hij zich toen niet distantieerde en die hem door de toenmalige pers ook werd toegeschreven, wees hem aan als de “ideale” communist om door lieden van uiterst rechts te worden vermoord. Dat gebeurde op 18 augustus 1950.

Zeker, de communisten vertegenwoordigden zelfs in Wallonië niet meer dan 7 of 8 procent van de stemmen. Zeker, de provocatie van extreem rechts bleef zonder effect. Waarom vertel ik u dan deze details? Omdat de kreet van Lahaut boven op het plaatje van het meest officiële en meest belangrijke moment (de eedaflegging van de koning) in de Belgische geschiedenis een volkomen antithetisch en onmogelijk uit te wissen smet wierp. En doeltreffend. Maar de conformistische politieke systemen zijn duurzaam. Ten eerste vond men nooit de moordenaar van Lahaut, hoewel Verhoeyen en Van Doorslaer een tiental jaren geleden hem hebben geïdentificeerd en tevens hebben aangetoond dat de moordenaar in 1950 gemakkelijk zou zijn op te sporen geweest (van alle ondervraagde verdachten toen in Luik was hij de enige die niet werd verontrust!). Ten tweede was er die *vive la république* van Lahaut die niet van Lahaut was. Het is een detail dat het collectieve geheugen verstoort en in de war brengt, zelfs in die mate dat men de (geluids-)film van het toenmalige bioscoopjournaal niet meer vertoont met de kreet van de majesteitsschennis die in de geschiedenis van Wallonië verankerd is.

Tenslotte wilde men ons beroven van iets gelijkaardigs als *vive le Québec libre!*

Dat hoeft niet te verbazen. Het conformisme kan zich van het minste detail bedienen om uit te wissen wat stoort. Rationeel en ook historisch gezien doet het er niet toe of deze kreet wel of niet door deze of gene werd geslaakt. De Republiek werd tegen de koning ingeroepen op het meest plech-

tige moment van zijn carrière, nl. toen hij zijn koningschap aanvatte! Dat is wat telde en wat vandaag nog telt. Ondanks de wel of niet eerlijke verarring van de historici houd ik vol dat de Waalse communistische afgevaardigde Julien Lahaut vermoord werd omdat hij *vive la république* heeft geroepen en deze kreet in het gezicht van de Belgische monarchie heeft geslingerd. Alle listen, alle leugens, alle historisch gevit kunnen niet beletten dat Wallonië op een dag deze kreet zal herhalen wanneer het zich van de monarchie zal hebben ontdaan.

De kreet die Lahaut niet had geslaakt, maar waarvan hij zich toen niet distantieerde en die hem door de toenmalige pers ook werd toegeschreven, wees hem aan als de “ideale” communist om door lieden van uiterst rechts te worden vermoord.

We moeten niet toegeven aan diegenen die zouden willen dat het verleden niet mag zijn als het geweest is om ons zo te beletten onze toekomst te veroveren. En de geschiedenis is vol van gelijkaardige pogingen als die men nu tegen ons inzet ten einde ons één van de momenten uit onze geschiedenis te doen vergeten van toen we, zoals de Waalse dichter Robert Vivier stelde, een “groot volk” waren.

La République est un absolu

Voor mij is de Republiek inderdaad een absoluut gegeven. Wat mij o. a. onlangs op dat idee heeft gebracht zijn de incidenten in Antwerpen.

De Belg van Libanese afkomst Abou Jahjah die zich tot woordvoerder van de Marokkaanse migranten maakt, dit als moslim zijnde (men weet dat de volkeren van Noord-Afrika niet noodzakelijk Arabisch zijn, maar dat er ook Berbers en Kabylieërs zijn), haalde het in zijn hoofd om de plaatselijke politie in Antwerpen te volgen, omdat hij die verdacht van racisme ten aanzien van mensen van vreemde afkomst. Patrouilles worden georganiseerd door een vreemdsoortige Arabisch-Europese Liga (waarvan de echte Arabische Liga zich distantieert). Complicaties ontstonden doordat een Vlaming (een mentaal onevenwichtige trouwens) een jonge Marokkaan doodde. De gemediatiseerde Abou Jahjah stichtte daarna met de PVDA een politieke partij.

Tenslotte is het niet zo vreemd dat dit in Antwerpen voorvalt – hoewel deze Vlaamse stad erg aangenaam is om te bezoeken, er te leven, maar die een reputatie heeft die door de lieden van het Vlaams Blok is besmeurd. Dat de politie van Antwerpen deels racistisch zou zijn, dat kan ik wel geloven. Want dezelfde Abou Jahjah vertelde naar aanleiding van incidenten in Brussel enkele maanden geleden, dat het hier niet nodig was om “patrouilles” uit te sturen, omdat de “politie er minder racistisch is”. Maar ik heb jonge Marokkaanse vrienden, leerlingen uit Brussel of Wallonië die me vertellen – terwijl ze van onberispelijk gedrag zijn – dat ze tientallen keren per jaar zonder reden door de politie gecontroleerd worden (dat is me misschien één enkele keer in mijn leven gebeurd).

Men stelt terecht dat deze politieke initiatieven van bepaalde personen van buitenlandse afkomst en in het bijzonder van de Marokkanen met Abou Jahjah “aan het hoofd” (maar hij wordt hevig door de verkozenen van buitenlandse afkomst gecontesteerd), “in de kaart van het Vlaams Blok spelen”. Dat is waar. Maar het feit dat de Antwerpenaren ongelukkig genoeg zoveel stemmen – inclusief die uit de betere wijken – leveren aan een verwerpelijke partij, lokt van de andere kant reacties gebaseerd op etnische mobilisatie uit. Dat is geen goede zaak voor Vlaanderen en ik heb geen enkele reden om me daar over te verheugen.

Toen in 1991 het Vlaams Blok doorbrak, moest ik als Waal van de kant van meestal Brusselse unitaristen de volgende voorspelling aanhoren: morgen zal er een Waalse partij van hetzelfde type zijn. Men moet niet vergeten dat België een land is waar twee nationaliteiten wonen en waar diegenen die deze realiteit niet voor lief willen nemen, graag willen dat de dingen zich als in een “spiegel” voortdurend herhalen. Met als gevolg – hoe afschuwelijk deze redenering ook mag lijken – dat bepaalde goede “Belgen” die in Vlaanderen een fascistische partij zien ontstaan, op een bepaalde manier er ook graag eentje in Wallonië zouden zien opkomen. Ik fantaseer niet. Ik herinner me een verkiezingsnacht in 1999 toen het Vlaams Blok weer vooruit was gegaan terwijl uiterst rechts in Wallonië werd gereduceerd tot één of twee afgevaardigden. Wallonië is trouwens één van de landen in Europa waar extreem rechts het zwakste is en zelfs bijna onbestaande is (met 2 tot 3 procent van de stemmen). Maar opdat het land verenigd zou blijven, was het in de ogen van die unitaristen noodzakelijk dat het van twee kan-

ten op dezelfde wijze vervuild zou worden!!! Dat ongelooflijk Belgisch unitarisme toch ...

Bepaalde Belgische unitaristen hebben gepoogd dit te verklaren uit het zwakke nationaal gevoel in Wallonië. Maar dat is helemaal geen verklaring, want men weet dat de xenofobie altijd wat uitvindt om zich ergens van te kunnen bedienen. Zo bestaat een Japans antisemitisme terwijl er geen joden in Japan zijn! Ik denk trouwens dat er in Wallonië ook xenofobe gevoelens bestaan. Maar ik denk te mogen stellen dat deze zich niet tot politieke thema's kunnen ontwikkelen en dat ze er daardoor niet in slagen om veel stemmen en zetels op te leveren. Waarom? Omwille van het antifascistische verzetverleden en de belangrijke immigratie die in Wallonië vanaf het begin van de industrialisatie (de industriële revolutie begon in Engeland en Wallonië) deze streek aan de vreemdelingen deed wennen: eerst aan de Vlamingen, daarna aan de Italianen, vandaag aan de Marokkanen, maar ook aan verscheidene andere volkeren zoals de Polen, de ex-Joegoslaven, de Spanjaarden, enz. En ook omdat de politieke partijen een onvermijdelijke behoefte hebben aan wat men een burgerlijke of kleinburgerlijke intelligentsia noemt. Doch in dat sociale milieu zal een vrouw of een man die een xenofobe partij zou willen lanceren, onmiddellijk in quarantaine geplaatst worden door de publieke opinie uit zijn eigen sociale laag en waarschijnlijk door zijn onmiddellijke omgeving. Toen de militant van Ecolo Bob Kabamba uit Henegouwen (de belangrijkste Waalse provincie) op een verkiesbare plaats op de lijst voor de Senaat werd geplaatst, werd deze kandidaatstelling door de populaire pers toegejuicht. Zonder mij te willen verheugen over hetgeen in Antwerpen en Vlaanderen gebeurt, ben ik gelukkig met het feit dat Wallonië de geest van de Grondwet van het Jaar I en van het beroemde artikel 4 toepast waarin het Franse staatsburgerschap – dat was in 1793! – werd toegekend aan elke persoon die in Frankrijk woont, of die er een eigendom bezit, of die er van zijn arbeid leeft, of die er een bejaarde onderhoudt, of die er een weeskind opvoedt. De Grondwet van het Jaar I voegt er ook wie er een Française huwt, aan toe. De Grondwet spreekt slechts van “mannen”, maar men zal niet de geest van de tekst veranderen indien men hiervan “mensen” maakt. Het is dus voldoende om aan één van die voorwaarden te voldoen om burger (citoyen) te worden, ook al is men in een ander land woonachtig: ofwel er werken, ofwel er een eigendom hebben, ofwel er een band met een vorige generatie (een bejaarde

onderhouden) of met een volgende generatie (een weeskind opvoeden) bezitten, ofwel iemand liefhebben en met die samenwonen. Dat betekent in feite dat ieder menselijk wezen burger is van het land waar men woont, omdat men geen menselijk wezen kan zijn als men ergens op de aarde woont zonder ten minste één van de rollen die door de Grondwet van het Jaar I worden genoemd, te vervullen. We moeten niet bang zijn om het te zeggen: volgens de geest van de menselijke samenleving is de Republiek een absoluut gegeven.

Natuurlijk moet men deze Republiek die een absoluut gegeven is, niet beschouwen als een politiek systeem als een ander. De Republiek zoals die als idee uit Frankrijk stamt, is verbonden met de Franse Revolutie en ze betekent dus niet alleen een institutionele modaliteit onder vele andere om het staatshoofd aan te wijzen. Er bestaan immers ook aristocratische, dictatoriale, burgerlijke republieken. De Republiek in de zin die de Franse Revolutie eraan heeft gegeven, is een absoluut gegeven.

De Republiek is “belangrijker dan de werkloosheid”. De Republiek is een mentaliteit zonder dewelke de menselijke samenleving (*Cité humaine*) haar grondvesten zou verliezen (wat we vandaag, helaas, meemaken!): de overtuiging dat de mensen “soverein” zijn ten aanzien van allerhande voorwaarden en zeker zij die men nu “koningen” maakt, en zij van het neoliberalisme dat werkloosheid veroorzaakt. De Republiek wil niet enkel het staatshoofd democratisch aanduiden: zonder haar zullen de mensen ophouden met “hoog te mikken en zich recht overeind te houden”. “Ze is een universeel Geloof” dat hier voor ons in Wallonië tot vlees wordt. Het perverse geloof van het neoliberalisme moet zijn tegendeel ontmoeten, want anders zijn we allen verloren. Ik verklaar me eens met de agnosticus Claude Nicolet en voor mezelf herhaal ik: *la République est un Absolu*.

Frankrijk

Dat is wat me tot een francofiel maakt. Ik ben nochtans gekant tegen de idee van een vereniging met Frankrijk, omdat de republikeinse idee veronderstelt dat men zichzelf en ook zijn verleden met zich meeneemt. Een eenvoudige vereniging met Frankrijk zal de Walen echter, naar ik vrees, ontslaan van het noodzakelijke gewetensonderzoek

om in het reine te komen met de herinnering aan de koloniale barbarij (10 miljoen doden bij het begin van de kolonisatie). Zij zou ons ontslaan van dat andere gewetensonderzoek dat zou moeten leiden tot een gemeenschappelijk nadenken over dat onderdeel van onze geschiedenis dat te maken heeft met de Franse taal die, na in het hele land opgelegd te zijn aan mensen die deze niet spraken, alleen in Vlaanderen op verzet stuitte. Toen het Nederlands in Vlaanderen triomfeerde, werd het voor de Walen, die zelf na een lange inspanning te hebben geleverd om zich in het Frans te socialiseren (die inspanning was in 1932 nog niet afgerond), aldus onmogelijk om de idee te aanvaarden dat de twee talen van Aarlen tot Oostende op gelijke voet zouden worden gesteld.

Vlaanderen maakt onderdeel uit van de Waalse identiteit, niet omdat we met elkaar in conflict waren (en het nog altijd zijn). Dat moeten we niet bekijken volgens de etnische visie op vermenging en kruising van rassen, maar volgens de dramatische manier van de botsing der identiteiten. De overwinning hiervan heet zeker niet “zuiverheid”, maar ook niet “vermenging” ...

Maar wel “broederlijkheid”.

Ja, ik ben er me van bewust dat dit een moeilijk programma is. Dat het een programma is dat weinigen zullen willen verdedigen, maar ik denk dat het in die richting is dat we moeten gaan. Zeker op een ogenblik waarop de verzoening tussen Frankrijk en Duitsland de meest onvermoede effecten oplevert voor een oude gaullist als ik: een *neen* tegen de via Europa aangekondigde Amerikaanse oorlog tegen Irak. Ik denk dat Frankrijk hierin een essentiële rol heeft gespeeld.

Men kan me wel mooi vertellen dat Frankrijk voor de vrede opkomt in functie van haar eigen belangen, maar daar heb ik lak aan. Want men mag geen idealist zijn en denken dat de staten anders dan op grond van hun belangen zouden kunnen handelen. Maar zelfs met inachtneming van zijn belangen, zijn er nog duizenden manieren om te handelen. Op 18 juni 1940 ging een man die in de steek was gelaten door de hele Franse bourgeoisie, naar de overkant van het water om via de micro's van Londen tot de vrijheid op te roepen en om het verzet te lanceren. Het lijkt me dat hij op die manier de Republiek in de zin waarop Frankrijk die sinds de Franse Revolutie opvat,

incarneerde. En het is duidelijk geen toeval dat hij daarna de eerste Europeaan is geweest die in de jaren zestig het hoofd aan de Amerikanen heeft geboden. Hij stond toen alleen. Nu zijn de Duitsers met de Fransen verenigd en morgen hoop ik dat dit met heel Europa is, zoals de Vlamingen en de Walen in de Belgische Staat verenigd zijn. Soms droom ik ook dat we de tijd zouden moeten

nemen om ons te verzoenen op de manier waarop de Fransen en de Duitsers dat hebben gedaan.

Ik droom ervan, maar ik denk ook dat het noodzakelijk is.

(vertaling: André Mommen)

A A N K O N D I G I N G

OPROEP VOOR PAPERS VIERDE INTERNATIONAAL MARX CONGRES

Université de Paris-X Nanterre-Sorbonne

Vanaf woensdag 28 september tot zaterdag 2 oktober 2004

Zoals in 1995, 1998 en 2001 zal een internationaal Marx Congres te Parijs plaatsvinden .

Het overkoepelende thema zal zijn

IMPERIALE OORLOGEN, SOCIALE OORLOGEN.
Guerras imperiales, guerres sociales

Meer dan duizend deelnemers uit vele landen worden verwacht voor de diverse secties en thema's.

Ook het IMAVO en het Vlaams Marxistisch Tijdschrift zullen met een groep aanwezig zijn met thema
ANDERSGLOBALISME:
NIEUWE THEMA'S VOOR DE INTERNATIONALE STRIJD.

We doen daarom een warme oproep tot gegadigden om voorstellen voor een paper in te dienen. Titel en een kort abstract van de voorgestelde paper verwachten we graag vóór 1 januari 2004 op het IMAVO. Frans en Engels zijn de voertalen van de werkgroepen.

Meer details over de praktische organisatie zullen later worden meegedeeld of zal men kunnen lezen op de website van Actuel Marx:

<http://penelope.u-paris10.fr/ActuelMarx/main4.htm>

IMAVO – VMT
Kazernestraat 33
1000 Brussel
imavo.vmt@pi.be